

изводителей, таких как системность и стабильность. Доказана необходимость государственного регулирования функционирования предпринимательских структур в сельском хозяйстве, которая возникла из-за отсутствия действующего документа, особенно с необходимостью планирования дальнейшего развития агропромышленного сектора на тактическом и стратегическом уровнях.

Ключевые слова: сельское хозяйство, предприятие, фермерское хозяйство, агропромышленный комплекс, личное крестьянское хозяйство.

Nebozhenko T.T. The Legal Forms of Entrepreneurship in Agriculture and the Need for State Regulation of their Operation

The legal forms of entrepreneurship functioning in agriculture of Ukraine are specified in the article. The analysis of dynamics of the amount of different types of agricultural enterprises is conducted. The necessity of the legislative fixing of the fundamental principles of the state support of agricultural commodity producers such as system and stability is marked. The necessity of government control of functioning of the agriculture enterprise structures is well-proven, especially in connection with the necessity of planning further development of agro-industrial sector on tactical and strategic levels.

Keywords: agriculture, business, farm, personal farm.

УДК 336:338.43

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.Б. Прокопишак¹

Проблема формування фінансового потенціалу підприємств є актуальною в умовах сьогодення. Це пов'язано із раціональним використанням власних і залучених фінансових ресурсів, формуванням інструментів та побудовою методичних підходів до нарощування фінансового потенціалу. Для сільськогосподарських підприємств, більшість яких є дотаційними, система фінансової безпеки повинна функціонувати постійно і бути спрямованою на зміцнення фінансового потенціалу, забезпечувати стабільний розвиток аграрного сектору економіки. З огляду на це, потрібно розробити комплекс заходів, які створять дієвий інструмент стабільного фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств та їх економічного зростання загалом.

Ключові слова: методика формування, фінансовий потенціал, підприємство, фінансові ресурси.

Вступ. Сучасний аграрний ринок характеризується нестабільністю цін на сільськогосподарську продукцію, різкими коливаннями попиту та пропозиції, змінами в конкурентному середовищі, тому для сільськогосподарських підприємств важливим є формування оптимальної структури фінансового потенціалу, що забезпечить ефективне їх функціонування. Але на сьогодні в наукових колах не сформовано єдиного розуміння сутності фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств, а відповідно, й не існує уніфікованих методичних підходів до його оцінювання та аналізу.

Результати дослідження. Функціонування взаємозалежних компонентів породжує якісно нові функціональні властивості фінансового потенціалу. Між структурними компонентами фінансового потенціалу функціонує

¹ доц. В.Б. Прокопишак, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

взаємозв'язок і взаємодія. Спільне функціонування та взаємодоповнення підвищує фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств. Кожна економічна категорія проявляє себе у своїх функціях, відповідно фінансовий потенціал виконує такі три основні функції:

- планування – спрямована на зростання фінансового потенціалу в майбутньому;
- реалізації – спрямована на пошук нових джерел формування фінансового потенціалу підприємств, заснована на стимулюванні підприємницької діяльності, виникненні оригінальних компетенцій і ринкових можливостей;
- контролю – забезпечує перевірку ефективності прийнятих рішень, зокрема контроль за збереженням конкурентної позиції підприємства (рис. 1).

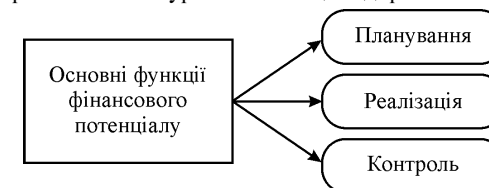

Рис. 1. Основні функції фінансового потенціалу (авторська розробка)

У сучасних умовах будь-який фінансовий план фактично ґрунтується на очікуванні певного розвитку ринкової ситуації, що характеризується нестабільністю й мінливістю, вимагає постійної перевірки на придатність у разі можливих ринкових змін. Характерними особливостями розвитку фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств є:

- системно-комплексний підхід до вивчення проблеми в єдності технічних, економічних, соціальних, управлінських, психологічних та інших аспектів;
- зростання кількості фінансових зв'язків між суб'єктами господарювання;
- дефіцитність фінансових ресурсів;
- взаємозв'язок і взаємодія структурних компонентів;
- різноманітність організаційно-правових форм господарювання;
- сезонний характер виробництва у сільському господарстві;
- глобалізація конкуренції та виробництва;
- посилення ролі людського фактора в управлінні прибутком як основного важеля забезпечення фінансової безпеки.

Фінансовий потенціал характеризується особливостями, типовими для всіх економічних систем. Він як єдине ціле існує не тому, що в його формуванні вагому частку займають, наприклад, фінансові ресурси. З іншого боку, формування фінансового потенціалу не може бути зведене до формування його окремих компонентів. Функціонування взаємозалежних структурних компонентів характеризує нові особливості фінансового потенціалу, які змінюються відповідно до зміни часу. Проявом цього може бути тісніший взаємозв'язок і взаємодія компонентів. Така особливість підкреслює відповідність між останніми, коли їх спільне погоджене функціонування та взаємодоповнення за рахунок інтегрального впливу утворює нові якості фінансового потенціалу, що загалом підвищує ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств.

Фінансовий потенціал як економічна система має певні характерні ознаки, зокрема: структурність, комунікативність, ієрархічність, здатність до розвитку, цільова підпорядкованість, диверсифікованість (рис. 2).

Структурність фінансового потенціалу пояснюється наявністю структурних компонентів, їх взаємозв'язків. Комунікативність характеризує взаємозв'язок і взаємозалежність від зовнішнього середовища. Ієрархічність фінансового потенціалу означає, що кожен його компонент можна розглядати як підсистему ширшої глобальної системи (наприклад, сукупного потенціалу сільськогосподарських підприємств, регіону тощо). Здатність до розвитку означає, що фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств повинен бути спроможним розвиватися. Джерелами розвитку фінансового потенціалу можуть бути: зростання інвестиційної активності; розширення каналів реалізації продукції, збільшення обсягів державних дотацій, субвенції тощо.

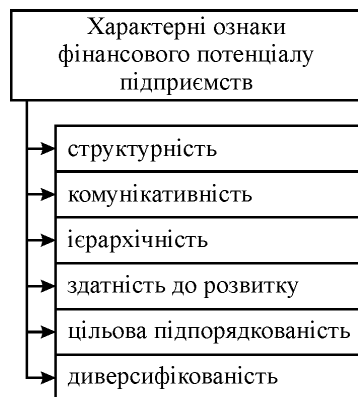

Рис 2. Характерні ознаки фінансового потенціалу підприємств (авторська розробка)

Кожне сільськогосподарське підприємство для забезпечення виживання в умовах конкуренції має враховувати й використовувати додаткові джерела розвитку. У сучасних умовах господарювання, якщо фінансовий потенціал вичерпав свої джерела, не має бази росту, то це шлях до банкрутства. Реалізація того чи іншого компонента фінансового потенціалу підпорядкована досягненню конкретних цілей сільськогосподарських підприємств. Диверсифікованість компонентів фінансового потенціалу передбачає довгострокове його функціонування як економічної системи у швидко мінливих умовах зовнішнього середовища.

Процес формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств зорієнтований на максимальну взаємодію зі зовнішнім середовищем, врахування вимог ринку й часу та спрямований на забезпечення економічного зростання реалізації поставлених цілей. Розрізняють екзогенні та ендогенні фактори формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств (рис. 3).

До екзогенних варто віднести економічні умови, соціальні, політичні та юридичні фактори. Такими, як правило, є природно-кліматичні, інвестиційні умови, податкові та відсоткові ставки, страхові платежі тощо. Окрім цього, важливим екзогенним фактором є також ринкові умови, на зміну яких сільськогосподарське підприємство має швидко реагувати розширенням ринків збуту завдяки своєчасному виявленню слабких позицій конкурентів.

До ендогенних факторів належать насамперед стратегія підприємства, для реалізації якої формується фінансовий потенціал, досвід і навички менеджерів, забезпечення покупців сільськогосподарською продукцією вищої якості, отримання прибутку й дотримання інтересів акціонерів, відмова від довгострокових фінансових зобов'язань для розвитку компанії, особиста ініціатива, колективна праця. На формування кінцевих результатів діяльності сільськогос-

подарських підприємств значний вплив мають чинники зовнішнього характеру, зокрема недосконала законодавча база, високі відсоткові ставки за користування кредитом, великі податки, неефективне фінансове планування та управління активами зумовлює потребу у своєчасному діагностуванні фінансової діяльності в управлінні фінансовим потенціалом загалом. Тому актуальною залишається проблема ефективного управління фінансовим потенціалом сільськогосподарських підприємств.

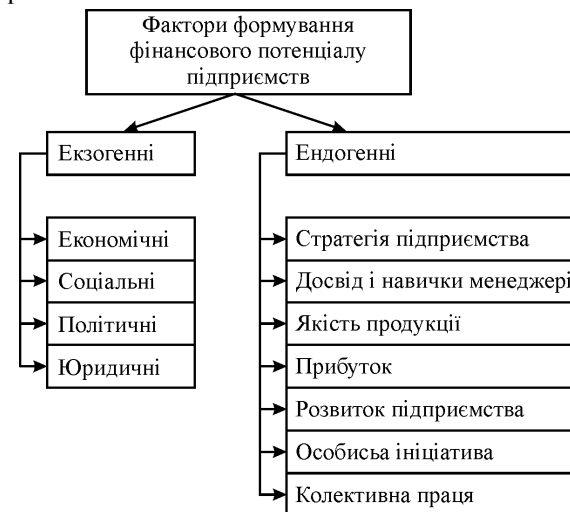

Рис 3. Фактори формування фінансового потенціалу підприємств (авторська розробка)

Вирішення зазначених проблем передбачає впровадження ефективної системи управління фінансовим потенціалом промислових підприємств, що неможливо без розроблення принципово нових підходів до визначення ролі й місця управління фінансовим потенціалом в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього економічного середовища [1].

Трактуючи термін "потенціал" як сукупність наявних засобів і можливостей у певній сфері, відповідно до проблематики нашого дослідження вважаємо найбільш доречним визначення Т. Паєнко: "фінансовий потенціал – це сукупність фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію і нарощування економічного потенціалу з метою максимізації прибутку" [2, с. 96-98]. Автор зазначає, що фінансовий потенціал є базовий і характеризує можливості підприємства в досягненні основних комерційних цілей та приховані активи, які не є конкретною перевагою на певному етапі розвитку підприємства, але згодом зможуть принести вигоди. Оскільки формувальними елементами фінансового потенціалу є фінансові ресурси, життєздатність підприємства багато в чому залежить від його спроможності формувати та ефективно використовувати фінансові ресурси. Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів – необхідна умова ефективного функціонування будь-якої підприємницької структури, незалежно від сфери й виду діяльності, організаційно-правової форми бізнесу [3].

На управління фінансовим потенціалом підприємств впливає їх елементний склад, джерела надходження та фактори впливу на його розвиток. Воно здійснюється на підприємствах для досягнення максимально можливого фінансового результату за таких умов: наявності власного капіталу, обсяг якого забезпечує виконання умов ліквідності; можливості залучення капіталу; ефективної системи управління фінансовими ресурсами. Фінансовий потенціал у структурі стратегічного потенціалу підприємств відіграє визначальну роль:

- впливає на виробничий потенціал з погляду вільних фінансових ресурсів, достатності коштів на технологічні інновації;
- впливає на управлінський потенціал через стабільний фінансовий стан для нарощування стратегічного потенціалу, забезпечення прибутковості та рентабельності бізнесу, реалізації ефективних господарських стратегій;
- впливає на ринковий потенціал через фінансові можливості для здійснення маркетингових досліджень, забезпечення гнучкої цінової політики, значної ринкової частки, низьких витрат на збут та доведення продукції до споживача [4].

Як наслідок, фінансовий потенціал формує ключові напрями розвитку та ефективні інструменти перспективного управління усією фінансовою діяльністю і відповідає за ефективне забезпечення руху грошових потоків від одних суб'єктів господарювання до інших. Безумовно, фінансовий менеджмент повинен у плануванні фінансових потоків використовувати весь доступний інструментарій, зокрема й орієнтацію на внутрішні та зовнішні позикові джерела фінансування. Відповідно, основною метою управління фінансовим потенціалом підприємств є оптимізація фінансових потоків. Для цього сільськогосподарські підприємства повинні розробляти та ефективно застосовувати відповідні стратегії фінансування.

Обговорення. Не можемо цілком погодитися із А.П. Градовим, який стверджує, що підвищення ефективності використання потенціалу тісно пов'язане з процесом досягнення паретоєфективності, тобто такого розподілу ресурсів між елементами потенціалу, за якого неможливо покращити "корисність" хоча б одного елемента, не зменшуючи при цьому "корисності" іншого [5, с. 243-248], оскільки в умовах ринку, а також із врахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва, компоненти фінансового потенціалу мають тенденцію до зміни в часі. Процес формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств є одним із напрямів стратегії їх розвитку, саме тому він спрямований на досягнення її цілей. При цьому можна використати три основні наукові підходи: системний, ринковий і функціональний.

За системного підходу на основі оцінки наявного фінансового потенціалу формують параметри виходу сільськогосподарської продукції на ринок (якість, ціна, термін, ступінь конкурентоспроможності тощо), а відтак параметри входу: потребу у фінансових ресурсах для реалізації внутрішніх бізнес-процесів. Зокрема, комунікаційний зв'язок простежується між постачальниками сировини та покупцями. Процес формування фінансового потенціалу має бути спрямований на забезпечення високої якості кінцевого результату діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ринковий підхід передбачає орієнтацію можливостей сільськогосподарського підприємства на покупця. Це означає, що формування будь-якого

структурного компонента фінансового потенціалу має ґрунтуватися на аналізі та прогнозуванні потреб ринку з урахуванням конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Функціональний підхід передбачає пошук зовсім нових джерел фінансових ресурсів для досягнення цілей сільськогосподарських підприємств.

Висновки. Отже, основою фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств є наявні фінансові ресурси, а результатом реалізації його на нижньому рівні – виробництво сільськогосподарської продукції, а на загальному – стійкий фінансовий стан. Процес формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств враховує взаємозв'язок і взаємодію його структурних компонентів, які змінюються відповідно до вимог ринку і часу.

Література

1. Семенов Г.А. Диагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г.А. Семенов, О.В. Яровская // Вісник економічної науки України : наук. журнал. – 2011. – № 1. – С. 137-141.
2. Пасенко Т.В. Налоговое регулирование в контексте формирования финансового потенциала на предприятии / Т.В. Пасенко // Бизнес-Информ : Міжнар. наук. екон. журнал. – Харків : Вид-во ХНЕУ. – 2009. – № 9. – С. 96-98.
3. Колісник Г.М. Види і форми державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні / Г.М. Колісник. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/.../217_Kolisnyk_17_1.pdf.
4. Закон України "Про власність" // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 20. – С. 523-537.
5. Экономическая стратегия фирмы : учеб. пособ. / под ред. А.П. Градова. – Изд. 3-е, [перераб. и доп.]. – СПб. : Изд-во "Спец-Лит", 2000. – 589 с.

Надійшло до редакції 15.01.2016 р.

Прокопшиак В.Б. Методика формування фінансового потенціала аграрних підприємств

Проблема формування фінансового потенціала підприємств актуальна в сьогоденних умовах. Это связано с рациональным использованием собственных и привлеченных финансовых ресурсов, формированием инструментов и построением методических подходов к наращиванию финансового потенциала. Для сельскохозяйственных предприятий, большинство которых являются дотационными, система финансовой безопасности должна функционировать постоянно и быть направленной на укрепление финансового потенциала, обеспечивать стабильное развитие аграрного сектора экономики. Учитывая это, необходимо разработать комплекс мер, которые создадут действенный инструмент стабильного финансового потенциала сельскохозяйственных предприятий и их экономического роста в целом.

Ключевые слова: методика формирования, финансовый потенциал, предприятие, финансовые ресурсы.

Prokopyshak V.B. Some Methods of Formation of Financial Potential of Agricultural Enterprises

The problem of formation of financial potential of enterprises is relevant currently. This is related to the rational use of own and borrowed funds, forming tools and methodological approaches to the construction of the financial potential. For farms, most of which are subsidized, financial security system should operate continuously and be aimed at strengthening the financial capacity to ensure sustainable development of the agricultural sector. Given this need to develop a set of measures that will create an effective tool stable financial potential of agricultural enterprises and economic growth in general.

Keywords: methods of formation, financial capacity, enterprise, financial resources.